

SEKİZ YILLIK OKUL DENEMESİ

Yönetim Süreçleri Yönünden Bir Değerlendirme

Asis. Mevlüt AKDENİZ*

Giriş

12 Mart 1971 muhtırasından sonra kurulan hükümetlerin, Milli Eğitim Reformu içerisinde, zorunlu eğitim süresinin uzatılması benimsenmiştir. Burada amaç zorunlu eğitimdeki yenileşmeye dönük çalışmaları yönetim süreçleri açısından incelemektir.

Zamanın başbakanı Nihat Erim tarafından meclislerde okunan hükümet programının Milli Eğitim Reformu başlığı altında şu cümleler yer almıştır:

Zorunlu öğretim süresinin ileride bütün yurda yayılmasına hazırlık olarak çok yönlü öğretim yapan ve öğrenciyi hem üst okullara, hem de çalışma hayatına hazırlayacak Sekiz Yıllık Okullar'ın deneme olarak kurulmaları için gerekli hazırlıklara hemen başlanacaktır¹.

Siyasal organın bu kararı üzerine Milli Eğitim bakanlığı içerisinde Sekiz Yıllık Okul Deneme çalışmaları ile ilgili Çalışma Grubu, Sekreterya Grubu, Deneme Programını Hazırlama Komitesi ve Denemeyi Değerlendirme Grubu kurulmuştur.

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü içerisinde Sekiz Yıllık Okul çalışmalarını sürdüren gruplardan birincisi Üniversiteden 3 temsilci, Talim Terbiye Kurulundan 1 temsilci, Milli Eğitim Bakanlığı PAK. Dairesinden 1 temsilci, İlköğretim Genel Müdürlüğünden 2 temsilci, Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğünden 1 temsilci, Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünden 1 temsilci ile oluşan Sekiz Yıllık Okul Çalışma Grubu idi. Sekreterya Grubu İlköğretim Genel Müdürlüğünden 5 temsilci ile Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğünden 1 temsilciden oluşmuştur. Deneme Programını Hazırlama Komitesi İlköğretim Genel Müdürlüğünden 4 temsilci, Öğret-

* Eğitim Yönetimi, Teftişi ve Planlaması Bölümü Asistanı

¹ Resmi Gazete (2 Nisan 1971).

men Okulları Genel Müdürlüğünden 1 temsilci, Milli Eğitim Bakanlığı PAK. Dairesinden 1 temsilci, Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünden 1 temsilci, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünden 1 temsilci, Tarım Bakanlığında 1 temsilci ile oluşmuştur. Denemeyi Değerlendirme Grubu Milli Eğitim Bakanlığı PAK. Dairesinden 3 temsilci, Eğitim Fakültesinden 1 temsilci, Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğünden 1 temsilci, Eğitim Araçları ve Teknik İşbirliği Genel Müdürlüğünden 1 temsilci ile oluşmuştur.

Milli Eğitim Bakanı 1971-1972 yılında 18 yerde Sekiz Yıllık Okul denemesine başlanılmasını kararlaştırıyor. Daha sonra denemenin yapılacağı İl'in valiliklerine deneme ortamının hazırlanması tebliğ ediliyor. İlköğretim Genel Müdürlüğü Sekiz Yıllık öğretime ilişkin olarak hazırladığı plan için bakandan onay alıyor. Bu plan şöyledir:

1. Sekiz Yıllık Okul eğitim programının geliştirilmesi,
2. Geliştirme strateji ve yönteminin saptanması,
3. Denemeyi değerlendirme planının hazırlanıp uygulamaya konulması,
4. Sekiz Yıllık Okulu geliştirme ön hazırlıklarının yapılması,
5. Denemenin izlenmesi.

Çalışma Grubunca önerilen Sekiz Yıllık Okul modeli şekil 1'de görülmektedir.²

Diğer taraftan, Sekiz Yıllık Okul projesinin geliştirilmesi, ekonomik, bayındırlık, kalkınma planları, hukuk, kültür ve personel sorunları açısından da tartışılmıştır.³

Sekiz Yıllık Okul kavramı başbakan Ferit Melen hükümetinin Milli Eğitim Reformu stratejisinde Temel Eğitim Okulu ismini almıştır.⁴ Temel eğitim sorunu Ferit Melen hükümeti döneminde hazırlanan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planına da alınmıştır.⁵

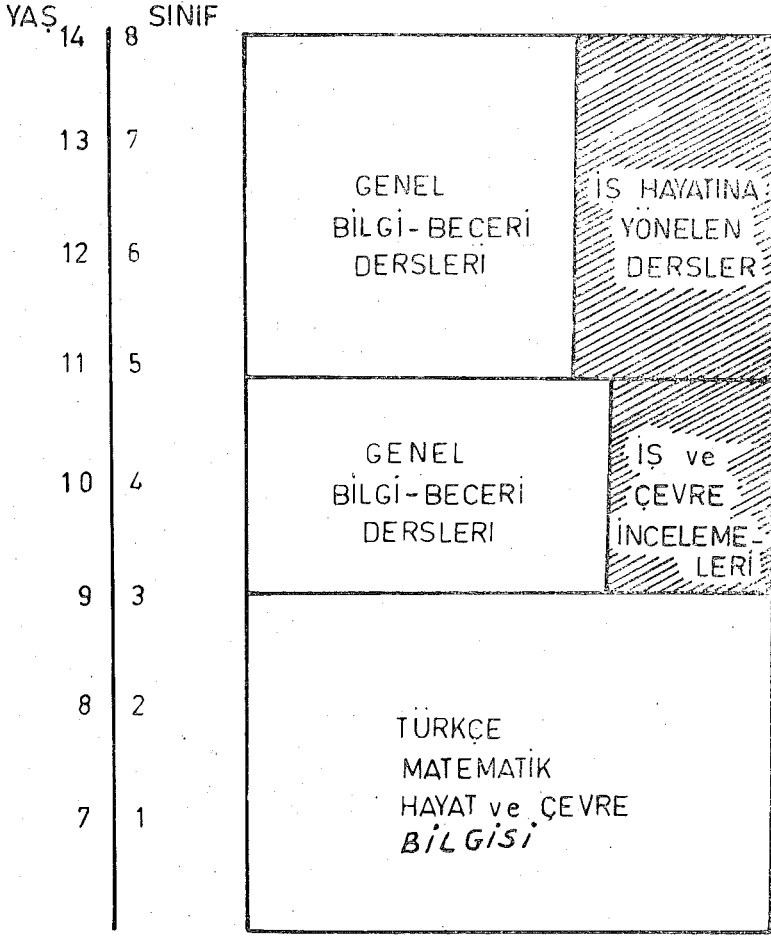
Bu eğitim sonunda bir üst eğitime devam etmeyecek fertler yeterli bir temel eğitim almış olacaklarından çalışma hayatına daha kolaylıkla uyabilecek, iş başında eğitim ve diğer yaygın eğitim olanaklarından daha iyi yararlanarak meslek elemanı haline geleceklerdir. İlk beş yılı zorunlu olan Sekiz Yıllık Temel Eğitimin

² Sabiha Mutlu, Aytuğ İzat, Halil Altınok, "Sekiz Yıllık Okul Deneme Çalışmaları" (A. Ü. Eğitim Fakültesi Yüksek Lisans Programı, Teksir, 1972), s. 16.

³ Nihat Bilgen, "Sekiz Yıllık Okul Denemesinin Planlanması Üzerine Bir Araştırma" (Hacettepe Üniversitesi, Teksir, 1972)

⁴ *Resmî Gazete* (13 Ekim 1972).

⁵ *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı* (DPT, 1973)

Şekil 1. Sekiz Yıllık Okulun Devreleri ve Dersleri

İkinci kademesinde 1995 yılında okullaşma oranı yüzde 75 olacaktır.⁶

Çalışma Grubunun yerini alan Üst Kurul Talim Terbiye Dairesi Başkanı, İlköğretim Genel Müdürü, Ortaöğretim Genel Müdürü, Öğretmen Okulları Genel Müdürü, Eğitim Araçları ve Teknik İşbirliği Dairesi Genel müdüründen oluştu. Üst Kurul 1973 yılı programına dayalı olarak şu hedefleri benimsemiştir:

a) Sekiz Yıllık Temel Eğitim uygulamasına bina durumu elveren ve işlikleri eklenen okullarda başlanacaktır,

⁶ Ayn. s. 741.

b) Sekiz Yıllık Temel Eğitim programı süratle uygulanacaktır,

c) Temel Eğitim Programlarına uygun olarak kır ve şehir okulları için bina projeleri hazırlanacaktır,

d) Temel Eğitim ana (master) planı, okullaşma haritasına dayalı olarak ve saptanacak merkez köyler dikkate alınarak hazırlanacaktır,

e) Bütün yatılı bölge okullarında, temel eğitimin sekiz sınıfı da açılacaktır,

f) Hizmet içi eğitimle Sekiz Yıllık Temel Eğitim için yeter sayıda öğretmen yetiştirilecektir,

g) Temel eğitim okulları için gerekli eğitim araç ve gereçleri ve ders kitapları hazırlanacaktır,

h) İlköğretim ve Ortaöğretim Genel Müdürlükleri temel eğitime ve liseye verilecek okul binalarını tespit edeceklerdir,

1) İlköğretim Genel Müdürlüğü ile Ortaöğretim Genel Müdürlüğü içindeki ortaokullarla ilgili birimler birleştirilerek, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü olarak örgütlenecektir. Üst Kurul bir Alt Kurul teşkil etmiştir. Alt Kurul İlköğretim Genel Müdürlüğünün koordinatörlüğü altında Milli Eğitim Bakanlığı PAK. Dairesi, Talim Terbiye Dairesi, Ortaöğretim, Öğretmen Okulları, Eğitim Birimi, Eğitim Araçları ve Teknik İşbirliği, Organizasyon ve Metod, Erkek Teknik Öğretim, Kız Teknik Öğretim ve Din Eğitimi Genel Müdür yardımcılarında oluştu. Alt Kurul Temel Eğitime geçişle ilgili önerilerini Üst Kurula bildirmiştir. Bu öneriler şöyledir:

a) Temel Eğitim Genel Müdürlüğünün kurulması,

b) Programların hangi sınıflara uygulanacağı,

c) Öğretmen yetiştirilmesi,

d) Temel Eğitim hizmetlerinin yönetimi,

e) Okul binaları ihtiyacıdır.

Bakandan alınan bir onayla Baş Müsteşar, Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarı, Talim Terbiye Dairesi Başkanı ve Teftiş Kurulu başkanından oluşan Bakanlık Konseyi teşkil edildi. Yine bakandan alınan bir onayla İlköğretim Genel Müdürlüğü bünyesinde ilgili Genel Müdürlüklerin de birer temsilcisinin katılmasıyla Uygulama Grubu kuruldu. Uygulama Grubu yönetimin çekirdeğini oluşturmuştur.

Diğer taraftan, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun Temel Eğitime ilişkin maddeleri aşağıdadır:

I- Kapsam

Mad. 22- Temel Eğitim genel olarak 7-14 yaşlarındaki çocukların eğitimini kapsar.

II- Amaç ve Görevler

Mad. 23- Temel Eğitimin amaç ve görevleri, Milli Eğitimin temel amaçlarına ve genel ilkelerine uygun olarak,

1. Her Türk çocuğuna iyi bir varandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek;

2. Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır.

III- Kuruluş

a) Temel Eğitim Kurumları

Mad. 24- Temel Eğitim Okulları beş yıllık birinci kademe ile üç yıllık ikinci kademe eğitim kurumlarından meydana gelir. Birinci kademe sonunda ilkokul, ikinci kademe sonunda temel eğitim diploması (ortaokul diploması) verilir.

b) Kuruluş Şekilleri

Mad. 25- Temel Eğitim Kurumlarının birinci ve ikinci kademeleri, bağımsız okullar halinde kurulabilebileceği gibi, imkân ve şartlara göre, birlikte de kurulabilir.

Nüfusu az ve dağınık olan yerlerde, köyler gruplaştırılarak, merkezi durumda olan köylerde temel eğitim bölge okulları ve bunlara bağlı pansiyonlar, gruplaştırmanın mümkün olmadığı yerlerde Temel Eğitim Yatılı Bölge Okulları kurulur.⁷

Deneme Çalışmalarında Karar Süreci

Karar süreci örgütte değişiklik yapmak, bir çatışmayı önlemek veya çözmek, örgüt üyelerini etkilemek amacıyla kullanılır⁸. Politika belirli bir durumda eylemlere yön veren kural ve ilkelerdir. Politika organları tarafından konular ve değiştirilir.⁹ Zorunlu eğitim süresinin

⁷ Resmi Gazete (24 Haziran 1973).

⁸ Ziya Bursalıoğlu, *Eğitim İdaresi* (Ankara: Kalaba Yayınevi, 1967), s. 49.

⁹ Louis A. Allen, *Management and Organization* (New York: McGraw Hill, 1968), s. 72.

uzatılması bir politika tercihidir. Bu sürenin sekiz yıl olarak tespit edilmesi eğitim örgütünü ilgilendiren teknik bir karardır, bunun yürütmeye bırakılması gerekirdi. Milli Eğitim Bakanlığı içerisinde Sekiz Yıllık Okul çalışmalarını yürütme fonksiyonu bulunan İlköğretim Genel Müdürlüğünün başlatması sakıncalıdır. Böyle değişiklik kararlarına bakanlığın politika organı olan Talim Terbiye Dairesinin sahip çıkması gerekirdi. Üstelik görev kanunu örgüt veya yönetimde herhangi bir değişiklikle ilgili politika sorumluluğunu Talim Terbiye Dairesine vermiştir.

Deneme Çalışmalarında Planlama Süreci

Planlama süreci geleceğe ilişkin önerilerle, birbiri yerine geçebilir öneriler ve bu önerilerin gerçekleştirilmesini sağlayabilecek yöntemlerle ilgili bir çalışmadır.¹⁰ Planlama süreci arzulanan sonuca ulaşmak için belirli bir hareket tarzının seçilmesidir. Zihni bir süreçtir, yapmadan önce düşünmeyi öngörür. Planlama sürecinin öğeleri hedef, politika, program, bütçe, prosedür ve çizelgedir.¹¹ Sekiz Yıllık Okulları bütün yurda yaymak için deneme çalışmaları yapılmıştır. Deneme için seçilen okullar Yatılı Bölge Okulları olmuştur. Örneklem alma yolu seçilmemiştir.

Planlı değişimin koşulları: 1) Uzmanlık hizmetlerini sağlamak, 2) İnsana ve değişmeye ilişkin geçerli bilgiden yararlanmak, 3) Değişikliği yayan kurumla, değişmesi istenen insan veya çevre arasındaki ilişkileri geliştirmektir¹². Bakanlığın teknik dairesi olan Planlama, Araştırma ve Koordinasyon Dairesinin yapacağı araştırmalara göre örneklem alma yolu seçilse uygulamanın genellenebilirliği bakımından daha sıhhatli olurdu. Sekiz Yıllık Okul denemesine 1971-1972 yılında başlanmıştır. 1973 tarih ve 1739 nolu Milli Eğitim Temel Kanunu ile hukuki temellerini de alan Sekiz Yıllık Okul denemesi yurt düzeyinde yaygınlaşmamıştır.

Deneme Çalışmalarında İletişim Süreci

İletişim süreci insan davranışını değiştirmek amacıyla, her türlü kavram ve sembolün nakli ameliyesidir. İletişim sürecinin başlıca amaçları politika kararlarını nakletmek, "feedback" beslemeyi sağlamak

¹⁰ Herbert A. Simon, Donald W. Smithburg, Victor A. Thompson, *Kamu Yönetimi* (Çeviren: Cemal Mihçioğlu, Ankara: SBF Yayını, 1973), s. 395,

¹¹ Allen, *Ön. ver.*, s. 25-40.

¹² Warren G. Bennis, Kenneth D. Benne, Robert Chin *The Planning of Change* (New-York: Winston, 1961), s. 13-14.

ve örgütteki gelişmelerden üyelere devamlı olarak haber vermek şeklinde özetlenebilir. İletişim sürecinin öğeleri amaç, verici, muhteva, kanallar, vasıta, alıcı ve etkidir.¹³

Zorunlu eğitimdeki yenileşme politikasının geliştirilmesi ve uygulanmasında ilköğretim Genel Müdürlüğü kanalından yararlanılmıştır. Bu politikaya ilgili dairelerin katılması temsilcilerinden oluşan komisyon veya kurullar vasıtasıyla olmuştur. Bazı komisyonlarda bir iki temsilci bulundurma dışında, sekiz Yıllık Okul çalışmalarında, Üniversitelerin rolünden yararlanılmamıştır.

Değişiklik girişiminin stratejisi üç grupta toplanabilir: 1) Rasyonel strateji, 2) Yeniden eğitici strateji, 3) Zorlayıcı strateji.¹⁴ Sekiz Yıllık Okul deneme çalışmalarında okul yöneticileri ve öğretmenlerden beklenen davranış değişmesi için seminerler düzenlenmiştir. Değişiklik stratejisinin etkili olabilmesi için iş başındaki yönetici ve öğretmenlerin yeniden eğitilmesi yeterli değildir. Sekiz Yıllık Okulların amaçlarına uygun yeni yönetici ve öğretmenlerin de yetiştirilmesi gerekir.

Deneme Çalışmalarında Koordinasyon Süreci

Koordinasyon süreci örgüt amaçlarına ulaşmak için madde ve insan kaynaklarının birleştirilmesi faaliyetidir. Etkili bir koordinasyon örgüt amaçlarının açıklığını, iletişimi, performansların tespitini ve üyelerin güdülenmesini gerektirir. Koordinasyonunun diğer bir şartı da açık bir işbölümüdür.¹⁵ 1973 programında ve Üst Kurulda ilke olarak benimsenmesine rağmen Temel Eğitim Genel Müdürlüğü örgütlene-memiştir. Merkezde başarısız olan bütünleşme okullar arasında da sağlanamamıştır. Sekiz Yıllık Okul kararının geliştirilme ve uygulan-masına Talim Terbiye Dairesi yerine İlköğretim Genel Müdürlüğü sahip çıkmıştır. Böyle olduğu için hem koordinasyon sıkıntısı belir-miş, hem de İlköğretim Genel Müdürlüğü yalnız kendi bünyesinde "Yatılı Bölge Okulları" nda uygulayabilmiştir. Halbuki, ortaöğretimde Fen Projesinin geliştirilmesine ise, Talim Terbiye Dairesi sahip çıkmış, böylece, bu projeyi bütün ortaöğretim kurumları kendi okullarında uygulamaya başlamıştır.

¹³ Bursalıoğlu, *Ön. ver.*, s. 76-78.

¹⁴ Bennis ve diğerleri, *Ön. ver.*, s. 34-42.

¹⁵ R. F. Campbell, J. E. Corbally, J. A. Ramseyer, *Introduction to Educational Administration* (Boston: Allyn and Bacon, 1965), s. 149.

Deneme Çalışmalarında Değerlendirme Süreci

Yönetimi –ya da başka herhangi bir insan davranışını değerlendirdiğimiz zaman, aslında insanların kendilerine açık bulunan çeşitli eylem yolları arasında yaptıkları seçimlerin uygunluk derecesini değerlendirmekteyiz. Bir yeğleme belirli vazgeçme maliyetleriyle (başka bir tasarı (plan) yerine bu tasarı uyguladıkları için vazgeçmek zorunda kaldıkları seçenekli sonuçlar) olabildiğince çok sonucun gerçekleştirilmesini sağladığı ya da belirli bir sonuçlar düzeyine olabildiğince düşük bir vazgeçme maliyetiyle varabildiği zaman verimli olarak nitelendirilebilir.¹⁶

Sekiz Yıllık Okul çalışmaları içinde değerlendirme fonksiyonunu Denemeyi Değerlendirme Grubu yüklenmişti. Değerlendirme çalışmalarının pürüzleri ise, denemeden önce araştırma yapılmayışı, Denemeyi Değerlendirme Grubunda Teftiş Kurulu temsilcisinin bulunmayışı ve değerlendirme kriterlerinin önceden geliştirilmeyişi olduğu söylenebilir.

Sonuç

Siyasal karar organının girişimi ile Temel Eğitim süresi Sekiz Yıla çıkarılmıştır. Deneme çalışmaları, uygulamanın genellenebilirliği bakımından, başlangıçta, Millî Eğitim Bakanlığı içinde sorumlu organlarını bulamamıştır. Bu değişiklik kararının politikası Talim Terbiye Dairesi tarafından tespit edilmeliydi. Böyle olmadığı için koordinasyon sorunu ortaya çıkmıştır. Örneğin, Temel Eğitim Genel Müdürlüğünün örgütlenememesi ve denemenin yalnızca, İlköğretim Genel Müdürlüğüne bağlı “Yatılı Bölge Okulları’nda” uygulanabilmesidir.

Planlamanın amacı yönetime rehberlik etmek ve sistemi araştırma yoluyla yönetmektir. Politika ve yürütme kararlarının temelinde araştırma sonuçlarından yararlanmak olduğu söylenebilir. Planlama, Araştırma ve Koordinasyon Dairesi, deneme çalışmalarına başlama ve deneme sonuçlarına dönük araştırmalar yapmalıydı. Araştırma yapılmadığı için örneklem sorunu, değerlendirme sorunu ve iletişim sorunu ortaya çıkmıştır. Örneğin, Sekiz Yıllık Okulların başarısının neye göre değerlendirileceği belirtilmemiştir. Diğer taraftan, araştırma sonuçları olmayınca, yürütme, Sekiz Yıllık Okulların modeli durumunda olan yatılı bölge okullarını besleyecek “feedback” (geri besleme) ten yararlanamamıştır.

¹⁶ Simon ve diğerleri, *Ön. ver.*, s. 463.

Belirtilen eksiklerine rağmen zorunlu eğitim süresini sekiz yıla çıkararak yenilik girişiminin olumlu olduğu söylenebilir. Deneme çalışmalarını tecrübesinden uygulamanın yurt düzeyinde yaygınlaşmasına geçmek için Temel Eğitim Genel Müdürlüğünün Kurulması; Temel Eğitimin amaçlarına dönük becerileri kazanmış eğitim ve okul yöneticileri ile öğretmenlerin yetiştirilmesi zorunludur.

KAYNAKÇA

- Allen, Louis A., *Management and Organization*, New York: McGraw Hill, 1968.
- Bennis, Warren G., Kenneth D. Benne, Robert Chin, *The Planning of Change*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1961.
- Bilgen, Nihat, *Sekiz Yıllık Okul Denemesinin Planlanması Üzerine Bir Araştırma* Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1972, Teksir.
- Bursalıoğlu, Ziya, *Eğitim İdaresi*. Ankara: Kalaba Yayınevi, 1967.
- Campbel, R. F., J. E. Corbally, J. A. Ramseyer, *Introduction to Educational Administration*, Boston: Allyn And Bacon, 1965.
- Kantarcioglu, Selçuk, *Sekiz Yıllık Okul Personel Sorunu*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1972, Teksir.
- Mutlu, Sabiha, Aytuğ İzat, Halil Altınok. *Sekiz Yıllık Okul Deneme Çalışmaları*, Ankara: A. Ü. Eğitim Fakültesi Yüksek Lisans Programı, 1972, Teksir.
- Resmi Gazete*. 2 Nisan 1971.
- Resmi Gazete* 13 Ekim 1972.
- Resmi Gazete* 24 Haziran 1973.
- Simon, Herbert A., Donald W. Smithburg, Victor A. Thompson. *Kamu Yönetimi Çeviren*: Cemal Mihçioğlu, Ankara: SBF Yayını, 1973.
- Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: DPT, 1973.